

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ĈETVRTI ODJEL

ODLUKA

Aplikacija br. 13207/12
Radimir STJEPANOVIĆ i Rajka STJEPANOVIĆ
protiv Bosne i Hercegovine

Evropski sud za ljudska prava (Ĉetvrti odjel), zasijedajući dana on 16.12.2014. godine kao odbor u sljedećem sastavu:

George Nicolaou, *predsjednik*,

Zdravka Kalaydjieva,

Faris Vehabović, *sudije*,

i Fatoş Aracı, *zamjenica registrara odjela*,

Povodom navedenih aplikacija, podnesenih 14.02.2012. godine,

imajući u vidu izjašnjenja koja su dostavile strane u postupku,

nakon vijećanja, odlučio je kako slijedi:

ĈINJENICE

1. Aplikanti, g. Radimir Stjepanović i gĈa Rajka Stjepanović, su drţavljeni Bosne i Hercegovine, roĈeni 1941, odnosno 1944. godine, koji ťive u Novom Gradu. Pred Sudom ih je zastupao g. N. Milanović, advokat iz Banjaluke. Vladu Bosne i Hercegovine („Vlada“) zastupala je gĈa Z. Ibrahimović, zamjenik zastupnika.

A. Okolnosti predmeta

2. Ĉinjenice ovog predmeta, kako su ih predoĈile strane u postupku, mogu se saĥeti na sljedeći naĈin.

1. Relevantni kontekst

3. U Bosni i Hercegovini je nakon proglašenja njene neovisnosti dana 6.03.1992. godine, otpoĈeo brutalan rat. Po svemu sudeći, više od 100.000 ljudi je izgubilo ťivot, a više od 2.000.000 je raseljeno tokom ovoga rata. Procjenjuje se da je nestalo oko 30.000 osoba, a oko jedna Ĉetvrtina njih se

još uvijek vode kao nestali. Sukob je okončan 14.12.1995. godine kada je stupio na snagu Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. Prema ovom sporazumu, Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

4. Reagirajući na zločine koji su se tada činili u Bosni i Hercegovini, dana 25.05.1993. godine, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda donijelo je Rezoluciju 827. kojom je osnovan Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju („MKSJ“), sa sjedištem u Hagu. Više od 70 osoba već je osuđeno, a postupci se još uvijek vode za 20 optuženih. U periodu od februara 1996. do oktobra 2004. godine, domaća tužiteljstva u Bosni i Hercegovini bila su obavezna podnositi svoje predmete MKSJ-u na pregled; niko nije mogao biti uhapšen zbog sumnje da je počinio ratni zločin ako prethodno Tužiteljstvo MKSJ-a nije dobilo spis predmeta i utvrdilo da on sadrži i uvjerljive optužbe (procedura „Pravila puta“). Nadalje, MKSJ je imao primat u odnosu na domaće sudove i mogao je preuzeti istragu i suđenje u bilo kojoj fazi postupka u interesu međunarodne pravde. Kao dio strategije okončanja rada MKSJ-a, početkom 2005. godine osnovan je Odjel za ratne zločine u okviru Suda Bosne i Hercegovine („Državni sud“) koji je dobio primat u odnosu na druge sudove u Bosni i Hercegovini u pogledu procesuiranja ratnih zločina. Državni sud je pravomoćno osudio više od 100 osoba. Nadležni entitetski sudovi osudili su mnoge druge (vidi tačke 17-19 dalje u tekstu).

5. Nadalje, Međunarodna komisija za nestale osobe („ICMP“) osnovana je 1996. godine na inicijativu predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, Clintona. Njeno sjedište je u Sarajevu. Do sada je ICMP pomoću DNK analize identificirala više od 14.000 nestalih osoba u Bosni i Hercegovini, dok su domaći organi tradicionalnim metodama identificirali više od 8.000 nestalih osoba. Godine 2005, vlada Bosne i Hercegovine i ICMP osnovali su Institut za nestale osobe, također sa sjedištem u Sarajevu (vidi tačku 12. dalje u tekstu) koji je počeo s radom 1.01.2008. godine.

2. Nestanak sina aplikanata

6. G. Davor Stjepanović, pripadnik snaga VRS¹, nestao je 1995. godine, nakon što su ga zarobili pripadnici snaga ARBH² na području Krajine.

¹ Lokalne oružane snage sastavljene uglavnom od Srba, koje su osnovane 12.05.1992. godine. Srbi su etnička grupa čiji pripadnici mogu biti porijeklom iz Srbije ili iz drugih država uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Naziv „Srbi“ obično se koristi kada se misli na pripadnike etničke grupe, bez obzira na njihovo državljanstvo; treba ga razlikovati od naziva „Srbijanac“ koji se obično odnosi na državljanu Srbije.

² Lokalne oružane snage u čijem sastavu su uglavnom bili Bošnjaci, osnovane 15.04.1992. godine, koje su bile lojalne centralnoj vlasti u Sarajevu. Bošnjaci su se do rata koji se vodio u periodu 1992-95 nazivali Muslimanima. Naziv „Bošnjaci“ treba razlikovati od naziva „Bosanci“ koji označava građane Bosne i Hercegovine bez obzira na etničko porijeklo.

3. *Krivični postupci*

(a) **Postupci pred MKSJ**

7. MKSJ je osudio šest pripadnika snaga ARBH za razne zločine počinjene protiv pripadnika srpskog naroda za vrijeme rata (Rasim Delić, Hazim Delić, Zdravko Mucić, Esad Landžo, Enver Hadžihasanović i Amir Kubura).

(b) **Domaći postupci**

8. Domaći organi vlasti poduzeli su niz mjera u vezi s ovim slučajem uključujući i uzimanje izjave od jednog od ovih aplikanata. Međutim, još uvijek nije formalno podignuta optužnica budući da nema dokaza protiv bilo koga o počinjenom ratnom zločinu. Istovremeno, domaće vlasti su okončale istrage o drugim ratnim zločinima snaga ARBH protiv srpskih ratnih zarobljenika na području Krajine; optužnice su do sada podignute protiv M.S., A.R. i E.M., a krivični postupci su u toku.

4. *Identifikacija posmrtnih ostataka*

9. Sin aplikanata je identificiran pomoću DNK analize dana 13.05.2003. godine.

5. *Postupci pred Komisijom za ljudska prava Bosne i Hercegovine*

10. Dana 15.12.2005. godine Komisija za ljudska utvrdila je povrede članova 3. i 8. Konvencije. Ona je naredila vlastima da pruže sve informacije koje imaju u svome posjedu, a koje se odnose na sudbinu g. Stjepanovića, te da provedu potpunu, sadržajnu, temeljitu i detaljnu istragu o njegovom nestanku i smrti. U vezi s tim, aplikantima je dana 14.07.2008. godine dodijeljen iznos od 4.000 konvertibilnih maraka (KM)¹ na ime nematerijalne štete.

B. Relevantno domaće pravo

1. *Zakon o nestalim osobama iz 2004. godine*

11. Zakon o nestalim osobama stupio je na snagu dana 17.11.2004. godine („Službeni glasnik BiH“, br. 50/04). U skladu s članom 3. toga zakona, porodice imaju pravo da znaju za sudbinu nestalih osoba (odnosno, gdje se one nalaze ako su još žive, ili okolnosti njihove smrti i mjesto ukopa, ako su mrtve), te da dobiju njihove posmrtne ostatke. Prema članu 4. toga zakona, relevantne domaće vlasti su obavezne pružiti svaku takvu informaciju kojom raspolažu.

¹ Konvertibilna marka koristi isti fiksni tečaj prema euru koji ima i njemačka marka (1 euro = 1,95583 konvertibilnih maraka).

12. Član 7. toga zakona predviđa uspostavu Instituta za nestale osobe. Godine 2005, ICMP i vlada Bosne i Hercegovine osnovali su Institut sa sjedištem u Sarajevu u skladu s tom odredbom i Sporazumom o preuzimanju uloge suosnivača Instituta za nestale osobe BiH („Službeni glasnik BiH –Međunarodni ugovori“, broj:13/05). Institut je počeo s radom 1.01.2008. godine. Jedan od organa Instituta je Savjetodavni odbor, sastavljen od šest predstavnika porodica nestalih osoba (vidi član 10. navedenog Sporazuma).

13. Prema članu 9. ovog zakona, status nestale osobe prestaje danom identifikacije. Prema tome, ako je nestala osoba proglašena umrlom, ali njeni posmrtni ostaci nisu pronađeni i identificirani, proces traženja se nastavlja.

14. U skladu sa članom 11. zakona, porodice nestalih osoba imaju pravo na mjesečnu finansijsku pomoć pod određenim uslovima, naročito ako ih je do nestanka izdržavao nestali član porodice, te ako im je još uvijek potrebno izdržavanje (odnosno, ako nisu u plaćenom radnom odnosu i ne primaju socijalnu pomoć koja iznosi više od 25% prosječne plaće isplaćene u Bosni i Hercegovini¹). Član 15. zakona u tu svrhu propisuje uspostavu Fonda za nestale osobe. Međutim, kako taj Fond još uvijek nije osnovan, do sada nije bilo nikakvih isplata.

15. Porodice nestalih osoba također imaju pravo, između ostalog, na privremeno upravljanje imovinom nestalih osoba, sahranu posmrtnih ostataka o javnom trošku, te prednost u pogledu pristupa obrazovnim institucijama i zaposlenja za djecu nestalih osoba (član 18. zakona).

16. Član 21. zakona propisuje uspostavu Centralne evidencije u cilju verifikacije podataka o nestalim osobama iz raznih izvora (vladinih agencija, udruženja porodica nestalih osoba, ICMP-a i Međunarodnog komiteta crvenog krsta), te stvaranje jedinstvene baze podataka. Iako je Centralna evidencija uspostavljena 3.02.2011. godine, kako izgleda, proces verifikacije još traje. Kada se taj proces završi, svi koji su evidentirani kao nestali biće proglašeni umrlima (član 27. zakona), ali proces traženja će se i dalje nastaviti (vidi tačku 13. u tekstu gore).

2. Predmeti ratnih zločina

17. Predmeti ratnih zločina općenito spadaju u nadležnost Državnog suda, ali Državni sud može ustupiti takav predmet nadležnom entitetskom sudu u skladu s kriterijima navedenim u tački 21. u daljem tekstu (vidi član 27. Zakona o krivičnom postupku iz 2003. godine). Na primjer, samo u 2012. godini Državni sud je ustupio 217 predmeta u korist 15 entitetskih sudova².

¹ Prosječna plaća isplaćena u Bosni i Hercegovini u 2013. godini bila je 423 eura.

² Vidi Godišnji izvještaj Ureda registrara za Odjel I za ratne zločine i Odjel II za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju Krivičnog i Apelacionog odjeljenja

18. Prema Pravilniku o pregledu predmeta ratnih zločina iz decembra 2004. godine, sljedeće kategorije predmeta su, u pravilu, trebale biti procesuirane pred Državnim sudom: (a) predmeti koji se odnose na genocid, istrebljenje, višestruka ubistva, silovanja i druge teške seksualne zločine kao dio sistema (poput onih u logorima), stavljanje u ropski položaj, mučenje, progon na široko rasprostranjenoj i sistematskoj osnovi, masovno odvođenje u logore; (b) predmeti protiv nekadašnjih ili sadašnjih vojnih zapovjednika, nekadašnjih ili sadašnjih političkih vođa, nekadašnjih ili sadašnjih nositelja pravosudnih funkcija, nekadašnjih ili sadašnjih načelnika policije, zapovjednika logora, osoba sa nekadašnjom ili sadašnjom notornom reputacijom, višestrukih silovatelja; (c) predmeti svjedoka insajdera ili osumnjičenih; (d) ukoliko postoji opasnost od zastrašivanja svjedoka; i (e) predmeti protiv počinitelja iz određenog područja u kojem oni uživaju simpatije ili u kojem je tamošnjim vlastima u interesu da spriječe javnu istragu zločina. Svi drugi predmeti ratnih zločina su, u pravilu, trebali biti procesuirani pred entitetskim sudovima.

19. U decembru 2008. godine vlasti su donijele Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina koja je propisala nove kriterije. Međutim, oni su skoro identični kriterijima navedenim u tački 21. Strategija također definira vremenske rokove, kapacitete, kriterije i mehanizme za upravljanje tim predmetima, standardizaciju prakse sudova, pitanja regionalne saradnje, zaštitu i podršku žrtvama i svjedocima, kao i finansijske aspekte i vršenje nadzora nad provođenjem strategije. Jedan od ciljeva jeste da se procesuiraju najslabiji predmeti i predmeti od najvećeg prioriteta u roku od sedam godina (odnosno, do kraja 2015. godine), a ostali predmeti ratnih zločina u roku od petnaest godina (odnosno, do kraja 2023. godine). Kako bi ispunile ove rokove domaće vlasti su, između ostalog, u zadnjih 12 mjeseci skoro dvostruko povećale broj tužitelja državnog tužiteljstva koji rade na predmetima ratnih zločina (sa 19 na 37).

PRITUŽBE

20. Aplikanti navode da nije bilo efikasne istrage o nestanku i smrti njihovog sina, te da su vlasti pokazale potpunu ravnodušnost za njihove patnje. Oni se pozivaju na članove 3, 6. i 8. Konvencije. Osim toga, aplikacija je dostavljena Vladi i prema članovima 2, 5, 13. i 14. Konvencije.

Suda Bosne i Hercegovine, te za Posebni odjel za ratne zločine i Posebni odjel za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju Tužiteljstva Bosne i Hercegovine za 2012. godinu, str. 57-59.

PROPISI

A. Član 2. Konvencije

21. Vlada je navela da Sud nema vremensku nadležnost, da su aplikacije podnesene neblagovremeno, odnosno da aplikanti ne mogu više tvrditi da imaju status žrtve. Alternativno, Vlada tvrdi da je predmet očigledno neosnovan jer je, po njenom mišljenju, istraga nestanka i smrti sina aplikanta ispunila sve zahtjeve člana 2.

22. Aplikanti su naveli da tužena država nije ispunila svoju procesnu obavezu koja proizlazi iz člana 2. Konvencije, da ispita nestanak i smrt njihovog sina. Posebno su kritikovali činjenicu da nisu privedeni pravdi oni koji su odgovorni za njegov nestanak i smrt. Član 2. na koji se pozivaju u relevantnom dijelu propisuje sljedeće:

„1. Svačije pravo na život zaštićeno je zakonom...”

23. Pitanja koja je postavila vlada, odnosno, ima li Sud vremensku nadležnost za razmatranje ovog slučaja, jesu li su aplikacije podnesene unutar šestomjesečnog roka, te mogu li aplikanti još uvijek tvrditi da su žrtve, ispitana su u sličnim okolnostima u predmetu *Palić protiv Bosne i Hercegovine* (br. 4704/04, 15.02.2011), i to prva dva pitanja u fazi razmatranja dopuštenosti, a treće u kontekstu razmatranja merituma predmeta.

24. Kada je riječ o alternativnom argumentu vlade, Sud ponovno ističe da član 2. Konvencije zahtijeva da vlasti provedu službeno istragu povodom uvjerljive tvrdnje da je neka osoba, koja je posljednji put viđena dok je bila u njihovoj nadležnosti, nakon toga nestala u kontekstu situacije opasne po život. Kada je riječ o nestancima u okolnostima opasnim po život, procesna obaveza provođenja istrage ne može se završiti pronalaskom tijela ili pretpostavkom o smrti; ovo baca svjetlo samo na jedan aspekt sudbine nestale osobe. Uglavnom ostaje obaveza da se objasni nestanak i smrt, kao i da se identificira i procesuiraju svaki počinitelj nezakonitih radnji u vezi s tim. Prema utvrđenoj praksi Suda, istraga mora biti nezavisna od svih onih koji su bili umiješani u događaje, mora biti efikasna u smislu da se na osnovu nje mogu utvrditi činjenice i da može dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih, mora biti dostupna srodnicima žrtve u mjeri u kojoj je to neophodno da bi se zaštitili njihovi legitimni interesi, te se mora provesti u razumno kratkom roku i ekspeditivno (vidi, među mnogim izvorima, *Kurt protiv Turske*, 25.05.1998, tačka 124, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998 III*; *Varnava i drugi protiv Turske* [GC], br. 16064/90 i dr., tačka 145, ESLJP 2009; *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 63; *Asocijacija „21. decembar 1989“ i drugi protiv Rumunije*, br. 33810/07 i 18817/08, tačka 97, 24.05.2011; i *Aslakhanova i drugi protiv Rusije*, br. 2944/06 i dr., tačka 121, 18.12.2012).

25. Pošto nema naznaka da istraga povodom nestanka i smrti sina aplikanata nije bila neovisna, Sud će se pozabaviti pitanjem njene efikasnosti. U vezi s tim, Sud napominje da je unatoč početnom kašnjenju istraga konačno dovela do identifikacije sina aplikanata (vidi tačku 9. u tekstu gore). S obzirom na veliki broj žrtava rata u Bosni i Hercegovini, ovo je samo po sebi veliko postignuće.

26. Nadalje, iako je tačno da oni koji su direktno odgovorni za nestanak i smrt sina ovih aplikanata još uvijek nisu privedeni pravdi, član 2. se ne može tumačiti tako da zahtijeva od vlasti da pokrenu krivično gonjenje bez obzira na raspoložive dokaze. Nikada ne treba olako pristupiti krivičnom gonjenju, posebno kada je riječ o tako teškim optužbama kao što je umiješanost u ratne zločine, jer to ima ozbiljan utjecaj na optuženog koji dolazi pod udar sistema krivičnog pravosuđa, budući da je izložen javnoj osudi uz sve prateće reperkusije po njegov ugled, privatnu, porodičnu i profesionalnu sferu života. S obzirom na pretpostavku nevinosti iz člana 6. stav 2. Konvencije, nikada se ne može uzeti da je određena osoba toliko sumnjiva da standard dokazivanja koji je potrebno primijeniti postaje beznačajan. Glasine i govorkanja predstavljaju opasan osnov za poduzimanje bilo kakvih mjera koje potencijalno mogu razoriti život osobe (vidi *Palić*, citiran gore, tačka 65, gdje je Sud smatrao da je istraga bila efikasna unatoč činjenici da nije došlo do osuđujućih presuda; *Mujkanović i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 47063/08 i dr., tačka 39, 3.06.2014; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 37; *Šeremet protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 29620/05, tačka 35, 8.07.2014); *Muratspahić protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 31865/06, tačka 31, 2. 09.2014; *Demirović i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 35732/09, tačka 32, 2.09.2014; i *Zuban i Hamidović protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 7175/06 i 8710/06, tačka 32, 2.09.2014; i *Terajić i Gojković protiv Bosne i Hercegovine* (dec.), br. 16503/08 i 67588/09, tačka 30, 13.11.2014). Doista, kako je Sud istakao u mnogim prilikama (vidi, na primjer, *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 24746/94, tačka 107, ESLJP, 2001-III, i *Palić*, citirana u tekstu gore, tačka 65), procesna obaveza iz člana 2. ne predstavlja obavezu koja se odnosi na rezultat, nego na način vršenja istrage.

27. Što se tiče dostupnosti istrage i postojanja dovoljnog uvida javnosti, Sud je već naglasio važnost prava žrtava i njihovih porodica i nasljednika da saznaju istinu o okolnostima događaja u kojima je došlo do drastične povrede osnovnih prava kao što je pravo na život. Međutim, ovaj aspekt te procesne obaveze ne zahtijeva da aplikanti imaju uvid u policijske spise ili kopije svih dokumenata za vrijeme istrage koja je u toku, ili da budu konsultirani ili obavještavani o svakoj poduzetoj mjeri (vidi *Asocijacija „21. decembar 1989“ i drugi*, citirana u tekstu gore, tačka 106; *Gürtekin i drugi*, citirana gore, tačka 29; *Mujkanović i drugi*, citirana, tačka 40; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 38; *Šeremet*, citirana gore, tačka 36;

Muratspahić, citirana gore, tačka 32; *Demirović i drugi*, citirana gore, tačka 33; *Zuban i Hamidović*, citirana gore, tačka 33; i *Terajić i Gojković protiv Bosne i Hercegovine*, citirana gore, tačka 31). Ne mogu se automatski zahtijevati da se porodicama dostave imena potencijalnih osumnjičenika protiv kojih nije prikupljeno dovoljno dokaza za pokretanje krivičnog gonjenja. Ovo bi dovelo do opasnosti da porodice i drugi ljudi pretpostave da su te osobe zaista krive, te do potencijalno neugodnih reperkusija. U svakom slučaju, aplikanti nisu pokazali da nije odgovoreno na bilo koji njihov zahtjev za dostavljanje informacija (za razliku od slučaja *Asocijacija „21. decembar 1989“ i drugi*, citiran u tekstu gore, tačka 102). Tačno je da su nadležni organi vlasti ponekad pribjegavali objavljivanju izjava za javnost ili grupnim sastancima sa žrtvama i/ili njihovim udruženjima umjesto individualnih sastanaka, ali Sud ovaj pristup smatra razumnim u svjetlu velikog broja predmeta ratnih zločina pred domaćim sudovima, kao i velikog broja žrtava. Sud je već utvrdio da se procesna obaveza iz člana 2. mora tumačiti na način da ne nameće nemoguć ili nesrazmjern teret vlastima (*Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 28.10.1998., tačka 116, *Izveštaji 1998-VIII i Palić*, citirana gore, tačka 70).

28. U pogledu nepostojanja ekspeditivnosti o kojem govore aplikanti, te protoku vremena od nestanka njihovog sina, Sud će uzeti u obzir samo period nakon 2005. godine kada je osposobljen domaći pravni sistem za rad na predmetima nestalih (vidi presudu *Palić*, citirana gore, tačka 70, u pogledu situacije u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini, posebno u prvih deset godina nakon rata; vidi takođe tačku 4. u tekstu gore o odnosu između domaćih organa i MKSJ-a tokom toga perioda). Potrebno je napomenuti u vezi s tim, da je standard za ekspeditivnost u ovakvim historijskim predmetima mnogo drugačiji od standarda koji se primjenjuje na nedavne događaje kod kojih je vrijeme često od suštinskog značaja za očuvanje važnih dokaza na licu mjesta i ispitivanje svjedoka dok je njihovo sjećanje još uvijek svježe i detaljno (vidi *Varnava i drugi*, citirana gore, tačke 191-92, i *Gürtekin i drugi*, citirana gore, tačke 21-22; *Mujkanović i drugi*, citirana gore, tačka 41; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 39; i *Šeremet*, citirana gore, tačka 37); *Muratspahić*, citirana gore, tačka 33; *Demirović i drugi*, citirana gore, tačka 34; i *Zuban i Hamidović*, citirana gore, tačka 34; i *Terajić i Gojković protiv Bosne i Hercegovine*, citirana gore, tačka 32). Kada je riječ o predmetnom slučaju, Sud napominje da nije bilo značajnijeg perioda neaktivnosti domaćih organa nakon 2005. godine u pogledu procesuiranja ratnih zločina. Doista, mnogi ratni zločinci već su privedeni pravdi (vidi tačku 4. u tekstu gore). Nadalje, 2008. godine domaći organi vlasti usvojili su Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina koja pruža sistematski pristup za rješavanje problema velikog broja neriješenih predmeta ratnih zločina (vidi tačku 19. u tekstu gore). Kako je gore navedeno, jedan od njenih ciljeva jeste da se najslabijim predmeti i predmeti od najvećeg prioriteta procesuiraju u roku od sedam godina

(odnosno, do kraja 2015.), a ostali predmeti ratnih zločina u roku od petnaest godina (odnosno, do kraja 2023. godine). S obzirom na činjenicu da je Sud našao da su ti rokovi razumni (vidi *Palić*, citirana gore, tačka 51), te da su domaći organi poduzeli mjere da ispune te rokove (vidi tačke 17-19. u tekstu gore) zahtjev za razumno brzom i ekspeditivnošću je također ispunjen.

29. Sud nalazi, uzimajući u obzir posebne okolnosti koje su vladale u Bosni i Hercegovini do 2005. godine, te veliki broj predmeta ratnih zločina pred domaćim sudovima, da nije pokazano da je u provođenju istrage povrijeđen minimum standarda koji zahtijeva član 2. (vidi analogno *Palić*, citirana gore, tačka 71; *Gürtekin i drugi*, citirana gore, tačka 32; *Mujkanović i drugi*, citirana gore, tačka 42; *Fazlić i drugi*, citirana gore, tačka 40; *Šeremet*, citirana gore, tačka 38; *Muratspahić*, citirana gore, tačka 34; *Demirović i drugi*, citirana gore, tačka 35; and *Zuban i Hamidović*, citirana gore, tačka 35; i *Terajić i Gojković protiv Bosne i Hercegovine*, citirana gore, tačka 33).

30. Iz navedenog slijedi da je ova pritužba očigledno neosnovana, te se kao takva mora odbaciti u skladu sa članom 35. tačke 3. (a) i 4. Konvencije.

B. Član 3. Konvencije

31. Član 3. glasi:

„Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, niti neljudskom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“

32. Vlada navodi da nadležni organi vlasti ulažu napore da pronađu ekshumiraju i identificiraju posmrtno ostatke svih nestalih osoba, te da privedu pravdi sve odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena za vrijeme rata koji se vodio u periodu 1992-95.

33. Aplikanti su izrazili svoje neslaganje s tim, bez ulaženja u detalje.

34. Glavna načela s tim u vezi ponovljena su u presudama *Varnava i drugi*, citirana gore, tačka 200; i *Janowiec i drugi protiv Rusije* [GC], br. 55508/07 i 29520/09, tačke 178-79, ESLJP 2013.

35. U predmetnom slučaju, Sud je našao u tačkama 25-28. u tekstu gore da vlasti nisu prekršile niti jednu dužnost u pogledu razumne ekspeditivnosti ili obavještanja aplikanata u skladu sa procesnim aspektom člana 2. Konvencije. Nadalje, aplikantima je isplaćena naknada na ime nematerijalne štete zbog nestanka i smrti njihovog sina (vidi tačku 10. u tekstu gore).

36. Prema tome, iako priznaje težinu fenomena nestanaka i patnju aplikanata, Sud nalazi da se u okolnostima ovog predmeta reakcije vlasti ne mogu smatrati nehumanim ili ponižavajućim postupanjem (vidi po analogiji, *Mujkanović i drugi*, citirana gore, tačka 50; *Fazlić drugi*, citirana gore, tačka 48; *Šeremet*, citirana gore, tačka 45; *Muratspahić*, citirana gore,

tačka 41; *Demirović i drugi*, citirana gore, tačka 42; i *Zuban i Hamidović*, citirana gore, tačka 42; *Terajić i Gojković protiv Bosne i Hercegovine*, citirana gore, tačka 40). Ova pritužba je stoga očigledno neosnovana, te se mora odbaciti u skladu sa članom 35. tačke 3. (a) i 4. Konvencije.

C. Članovi 5, 6, 8, 13. i 14. Konvencije

37. Član 5. u relevantnom dijelu propisuje sljedeće:

„1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne smije biti lišen slobode izuzev u sljedećim slučajevima i u skladu sa postupkom propisanim zakonom:

(a) zakonitog lišenja slobode osobe po presudi nadležnog suda;

(b) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode zbog nepovino vanja zakonitom nalogu suda ili u cilju osiguranja izvršenja bilo koje obveze propisane zakonom;

(c) zakonitog hapšenja ili lišenja slobode osobe radi privođenja nadležnom sudskom tijelu kada postoji opravdana sumnja da je osoba izvršila krivično djelo, ili kada se to opravdano smatra neophodnim kako bi se spriječilo da osoba izvrši krivično djelo ili da, nakon izvršenja krivičnog djela, pobjegne;

...

2. Svako ko je uhapšen bit će odmah obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima hapšenja i svim optužbama protiv njega.

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode prema odredbama stava 1.(c) ovog člana mora odmah biti izveden pred sudiju ili drugu službenu osobu ovlaštenu zakonom za vršenje sudske vlasti, te ima pravo na suđenje u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati garancijama da će se osoba pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak kako bi sud u kratkom roku odlučio o zakonitosti lišenja slobode, te ukoliko ono nije bilo zakonito, naredio puštanje na slobodu.

5. Svako ko je bio žrtva hapšenja ili lišenja slobode protivno odredbama ovog člana ima izvršivo pravo na obeštećenje.“

Član 6. u relevantnom dijelu glasi:

„Prilikom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o bilo kakvoj krivičnoj optužbi protiv njega, svako ima pravo na pravičan i javni postupak u razumnom roku, pred neovisnim i nepristrasnim sudom uspostavljenim na osnovu zakona...“

Član 8. u relevantnom dijelu propisuje:

„Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske...“

Član 13. glasi:

„Svako čija su prava i slobode utvrđene ovom Konvencijom povrijeđene ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim tijelima, čak i kada su povredu učinile osobe u vršenju svoje službene dužnosti.“

Član 14. glasi:

„Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom Konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovno stanje, rođenje ili drugi status.“

38. Nakon što je ispitaio podneske strana u postupku, te imajući u vidu svoje zaključke u vezi sa članovima 2. i 3. u tekstu gore, Sud smatra da činjenice koje su predmet pritužbi ne otkrivaju bilo kakve naznake povrede članova 5, 6, 8, 13, i/ili 14. Konvencije. Iz toga proizlazi da je i ovaj dio aplikacije očigledno neosnovan, te se mora odbaciti u skladu sa članom 35. stavovi 3. (a) i 4. Konvencije.

Iz navedenih razloga, Sud jednoglasno,

Proglašava aplikaciju nedopuštenom.

Fatoş Aracı
zamjenica registrara

George Nicolaou
predsjednik